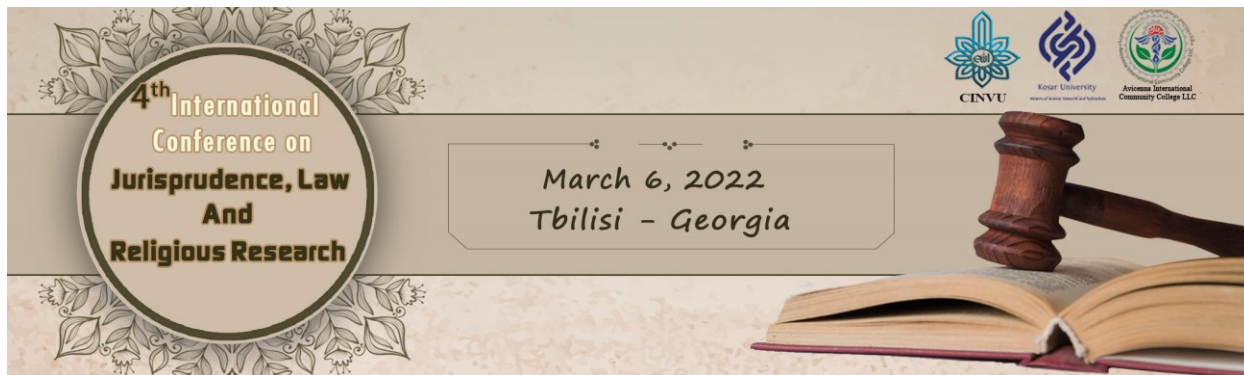

حقوق زنان یا حق بر زنان: جایگاه زن در خوانش نومعتزله و تطبیق آن با قوانین ایران

الهام حیدری^۱، هادی صادقی اول^۲، سید مجتبی واعظی^۳

۱- نویسنده مسئول، دانشجوی دکتری حقوق عمومی دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه شیراز

۲- استادیار گروه علوم سیاسی دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه شیراز

۳- دانشیار گروه حقوق عمومی و بین الملل دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه شیراز

چکیده

از دیرباز مساله حقوق زنان یکی از مباحث پردامنه و پرچالش در حوزه آموزه‌های حقوقی، اخلاقی و انسانی بوده است. به طوری که مثلاً در آموزه‌های فکری غرب، جریانانی مثل فمینیسم را ایجاد نموده و در اسلام منجر به مباحث و مناظرات پردامنه فقهی و حقوقی در خصوص مسائلی مثل تساوی زن و مرد شده است. در این بین یکی از خوانش‌هایی که در حوزه مسائل زنان در دهه‌های اخیر تاملات اساسی را در جهان اسلام ایجاد نموده است، رویکردهای نومعتزله می‌باشد که با بهره‌گیری از عقل در تفسیر دین، درصدد تبیین رویکردی نوین در حوزه استلزامات حقوق زنان در جهان اسلام بوده است. با توجه بر این مساله این مقاله که با روشی توصیفی/تحلیلی به رشته تحریر درآمده است، به دنبال پاسخگویی به این پرسش اساسی است که در پرتو رویکرد نومعتزله به حقوق زنان، چه تحولی در این حوزه می‌تواند رخ دهد و قوانین فعلی در ایران چه نسبتی با این خوانش را دارا می‌باشند؟ در همین راستا یافته‌های این پژوهش نشانگر آن است که خوانش نومعتزله از سنت و بویژه حقوق زنان درصدد تاکید بر مضامین حقوق شهروندی و سیاسی برای زنان به سان رجال و مردان جامعه اسلامی است و بر همین اساس دارای اشتراکات و افتراقاتی با رویکردهای فقه سنت‌گرا و قوانین موجود در ایران است. این اشتراکات بیشتر خود را در بهره‌وری از عنصر عقل و مصلحت در فهم مقتضیات جدید دین نشان داده و حتی گاهی اجازه تفسیر تاریخمند حقوق زنان را به سبک نومعتزله به فقه شیعه و قوانین فعلی جمهوری اسلامی ایران اعطا نموده است. مضافاً اینکه اساساً در برخی از اصول قانون اساسی با بیان واژه «انسان» به جای ترکیب جنسیتی «زن و مرد» بستر کاربست نظریه نومعتزله فراهم گردیده است. اما در عین حال فقه شیعه از سیالیت افراطی نومعتزله در فهم امر دین و مسائلی مثل حقوق زنان گریزان بوده است؛ هر چند که بهره‌گیری از ابزارهایی چون غیرت و تعصب را به منظور قتل یا جرح زنان تجویز نکرده و حتی حقوق زنان در حوزه‌هایی مثل حقوق اقتصادی و اجتماعی و سیاسی را مورد امعان نظر قرار داده است.

واژگان کلیدی: غیرت، نومعتزله، عقل‌گرایی، تاریخمندی احکام اسلامی، حقوق زنان